

Üstün Yetenekle İlgili Şehir Efsaneleri

Efsane #1: Üstün yeteneğin ortak bir tanımı vardır

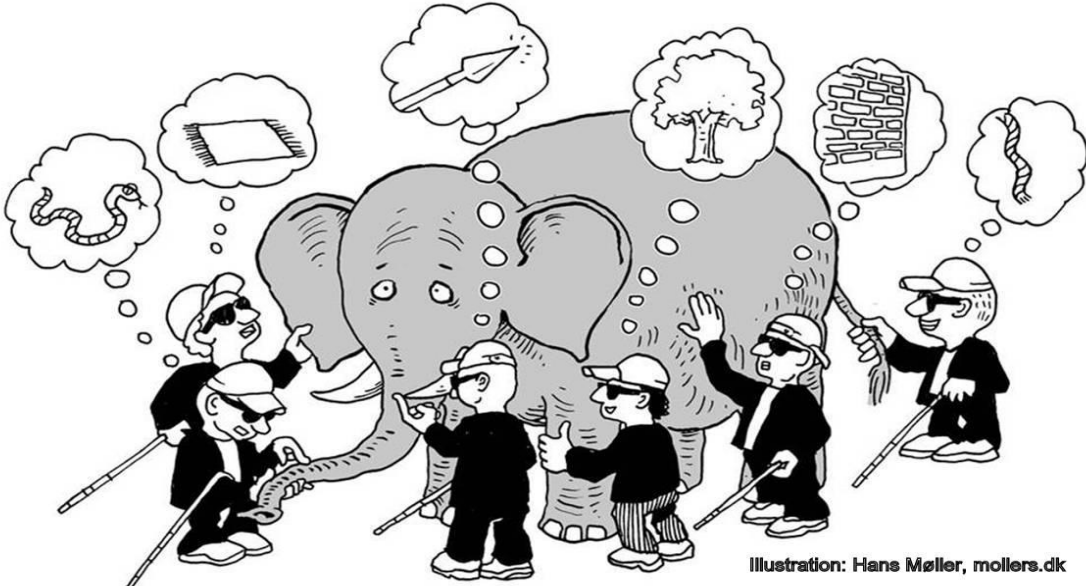
Fil ve kör adamların hikayesini belki bilirsiniz. Bir filin etrafına gözleri görmeyen beş adam yerleştirirler. Biri filin hortumuna dokunur, “bu bir hortum” der. Biri gövdesine dokunur “bu bir duvar” der. Hepsi fili dokunduğu yere göre tanımlar.

Üstün yetenek de böyle bir fil. Kimi IQ skoruna bakıyor, bu çocuk üstün yetenekli diyor. Kimi öğrenme hızına bakıyor, bu üstün yetenekli diyor. Kimi yaratıcılığa bakıyor, üstün yetenekli diyor. Üstün yeteneği herkes baktığı yerden tanımlıyor.

Gerçek şu ki, herkesin üzerinde anlaşıldığı ortak bir tanım yok. Bu nedenle, bir tanım verilmeden “üstün yetenekli çocuklar şöyledir, özellikleri şunlardır” diyen cümleleri çok anlamlı bulmuyorum. Bazısı dahi düzeyinde nadir görülen bir yetenekten söz ediyor, bazıları yaşlılarından zihinsel olarak daha ileride olan ancak dahi düzeyinde olmayan çocukları kas ediyor. Ama hepsine toptan üstün yetenekli deniliyor. Bu nedenle, önce üstün yeteneğin nasıl tanımlandığını sorgulamak gerekir.

Ayrıca tanımlar kurumdan kuruma, çağdan çağa, kültürden kültüre değişiyor. Örneğin; bilgisayarların olmadığı bir çağda, bilgileri papağan gibi ezberlemek üstün yetenek sayılabiliyordu, ama bu zamanda bunun bir kıymeti kalmadı. Önemli olan bilgiler arasında bağlantı kurup yaratıcı çözümler ortaya koyabilmek. Dünyanın ihtiyaçları değiştikçe, üstün yetenek tanımları da değişiyor.

Ancak farklı tanımların ortak noktalarına bakıldığında, kronolojik olarak kendi yaşındaki çocuklarla karşılaştırıldığında bir ya da daha fazla alanda daha yüksek performans gösteren ya da gösterme potansiyeline sahip olan; aileden, toplumdaki ve eğitim ortamından sosyal ve duygusal desteğe ihtiyaç duyan çocuk üstün yetenekli olarak tanımlanabiliyor. Bu yazıda da bu tanım geçerli.

Efsane #2: Üstün yetenekli çocuklar benzer özellikler taşır

Yurtdışında üstün potansiyelli tanısı almış çocukların devam ettiği bir okul öncesi programında dört yıl boyunca öğretmenlik yaptım. Öğrendiğim en temel şeylerden biri, bu çocukların hepsinin birbirinden farklı olduğuydu. Kimisi sosyaldi, kimi içe kapanık. Kimi liderdi, kimi takipçi . Kimi erken konuşmuştu, kimi geç. Bu nedenle üstün yetenekli çocuklarla ilgili genellemelere hep şüpheyle yaklaşıyorum.

Efsane #3: Üstün yetenekli çocuk çabasız başarır

Bu da doğru değil. Başlangıçta bazı çocuklar bir alandaki doğal yatkınlıkları nedeniyle yaşlılarından önde olabilirler, ancak bunun uzun vadede devam ettirilebilmesi çok çalışmaya bağlıdır.

Araştırmalar, potansiyelin üstün başarıya dönüşmesi için 10.000 saatlik, yani aşağı en az 10 yıllık düzenli çalışma gerektiğini ortaya koyuyor. Süre konusunda tartışmalar var, ama bu önemli değil. 10 yıl ya da 7 yıl ya da 5 yıl... Süresi ne olursa olsun, önemli olan düzenli çalışma disiplini.

Çocuğun çalışmayı öğrenmesi ve buna devam etmesi de büyük oranda çevrenin tutumuna bağlı. “Bizim çocuk yine çalışmadan tam not aldı”, “çalışmasa da yapıyor maşallah”, “problemleri çok kolay çözüyor” gibi cümleler kullanıyorsanız dikkatli olun. Böyle cümlelerle çocuğa çalışmanın “değersiz” olduğu mesajını veriyorsunuz. Başarıya kolay yoldan ulaşmayı yüceltiyorsunuz.

Oysa işin aslı öyle değil. Dahi olarak tanıdığımız insanların hayat hikayelerini okuduğunuzda, o dehanın arkasında ne kadar büyük bir çalışmanın yattığını görürsünüz. Örneğin Mozart'ın 6 yaşına gelene kadar 3500 saat pratik yaptığını biliyor muydunuz?

Siz çocuğunuza “kolay yoldan başarmanın” değerli olduğu mesajını verdiğinizde, çalışmayı bir külfet olarak görür. Ya da “çalışırsam zeki görünmem” psikolojisine girer, çünkü o güne dek kolayca yaptığı şeyler için övgü almıştır.

Ayrıca çocuğunuz soruları kolay çözüyorsa, demek ki seviyesine uygun sorular sorulmuyor. Kapasitesini kullanmıyor. Bu da onun gelişmeden, olduğu yerde saydığı anlamına gelir.

Sonra ne oluyor sizce? İşler özellikle 3-4. sınıfta zorlaşmaya başlayınca, çocuk “bu çok zor” diyerek vazgeçiyor. Uğraşmıyor bile. Kapasitem bu kadar diyor. Çalışma kasları gelişmediği için, 4. sınıfın yükü altında eziliyor. Üstelik “üstün yetenekliydi hani” gibi kinayeli cümlelere maruz kalıyor.

Çocuklarınızın algı ayarlarıyla oynamayın! Çocuğunuza, çalışarak ve çıttayı her seferinde yükselterek gelişebileceği yönünde mesajlar verin.

Unutmayın, çaba ve sebat olmadan üstün yetenekli olunmaz! Avantajlı başlayanlar zaman içinde avantajlarını yitirebilirler. Çocuğun belli bir alanda doğal bir yatkınlığı olabilir, ancak bu üstün yetenek için tek başına yeterli değildir. Bu doğal yatkınlık alanını keşfetmek, keşfettikten sonra desteklemek, gelişmesi için ortam hazırlamak gerekir.

Üstün yeteneğe giden yolda, bolca deneme yanılma ve başarısızlık vardır. Doğal yetenek, sebat, çevre desteği, doğru yöntemler ve sıkı çalışmayla beslenmediğinde, üstün yetenek düzeyine ulaşmayabilir.

Efsane #4: Üstün yetenekli olan, her alanda üstün yeteneklidir

Hayır. Bir çocuk bir ya da birkaç alanda yaşatlarından ileride olabilir, ama her alanda öyle olması gerekmez. Örneğin çocuk zihinsel yönden ileride olabilir, ama bu resimde ve müzikte veya başka bir alanda da üstün yetenekli olduğunu göstermez. Müzik yeteneği olağanüstü olan bir çocuk, fen alanında çok başarısız olabilir.

Efsane #5: Üstün yetenekli çocukların hepsi yüksek IQ skoruna sahiptir

Yüksek IQ skoru üstün yetenek ile eşanlamlı değildir. Yüksek IQ skoru zihinsel yetenek potansiyelinin bir işareti olabilir, ancak IQ'su yüksek olmayan bir çocuk da üstün yetenekli olabilir. Örneğin Picasso'nun IQ'su düşüktü, ama bu dahi olduğu gerçeğini değiştirmiyor.

Efsane #6: Üstün yetenekli öğrenciler “kavanoz dibi gözlüklü”, “inek” tiplerdir

Özellikle medya ve film endüstrisi bu tür klişelerle dolup taşıyor. Genellikle üstün yetenek konusunu ele alan dergiler, gözünde gözlük elinde deney aleti olan çocuk görselleri kullanıyor ve bunu yaparak klişe tuzağına düşüyorlar.

İşin aslı şu; her çocuk birbirinden farklı. Bazıları son derece atletik, bazıları değil. Bazılarının sosyal kelebek, bazılarının bir iki tane arkadaşı var. Üstün yetenekliliği gözlük ve deney tüpü tarzı klişelerle anlatmak, konu hakkında dar bir bakış açısına sahip olduğunun göstergesi.

Efsane # 7: Üstün yetenekli çocuk yaşatlarından daha olgundur

Üstün yetenek tanısı olsa da, çocuk çocuktur. Zihinsel olarak yaşatlarından ileride olan bir çocuk, duygusal olarak yaşının çocuğu olabilir. Bu çocuklardan yetişkin olgunluğu beklemek, yetişkinler için hiç de olgun olmayan bir davranıştır! Çocuk çocuktur. Çocuk olma ve çocukluğunu doyasıya yaşama hakkında saygı göstermek gerekir.

Efsane #8: Üstün yetenekli çocuk kendi başının çaresine bakar

Üstün yetenekli çocukların yeteneklerini geliştirmeleri için rehberliğe ihtiyacı vardır. Her çocuğun kendi potansiyelini gerçekleştirme amaçtır ve üstün yetenek tanısı alan çocuklar buna bir istisna değildir. Akademik olarak yaşlarından ileride bir çocuk, konuları hızlı anlıyorsa, sınıfta sıkılmaya mahkum edilemez. Ona göre müfredat düzenlemek ya da program yapmak gerekir. Sınıfta sıkılan çocuk davranış sorunları sergileyebilir, okul başarısı düşebilir, okula gitme motivasyonunu yitirebilir.

Öğretmenin görevi, müfredatı çocuğun akademik ihtiyacına göre farklılaştırmaktır. Ayrıca üstün yetenek tanısı alan çocuğun öğretmene asistanlık yapmak gibi bir görevi de yoktur; okula gelme amacı arkadaşlarının konuyu anlamasını beklemek ya da öğretmene yardım etmek değil, kendi potansiyelini gerçekleştirmektir.

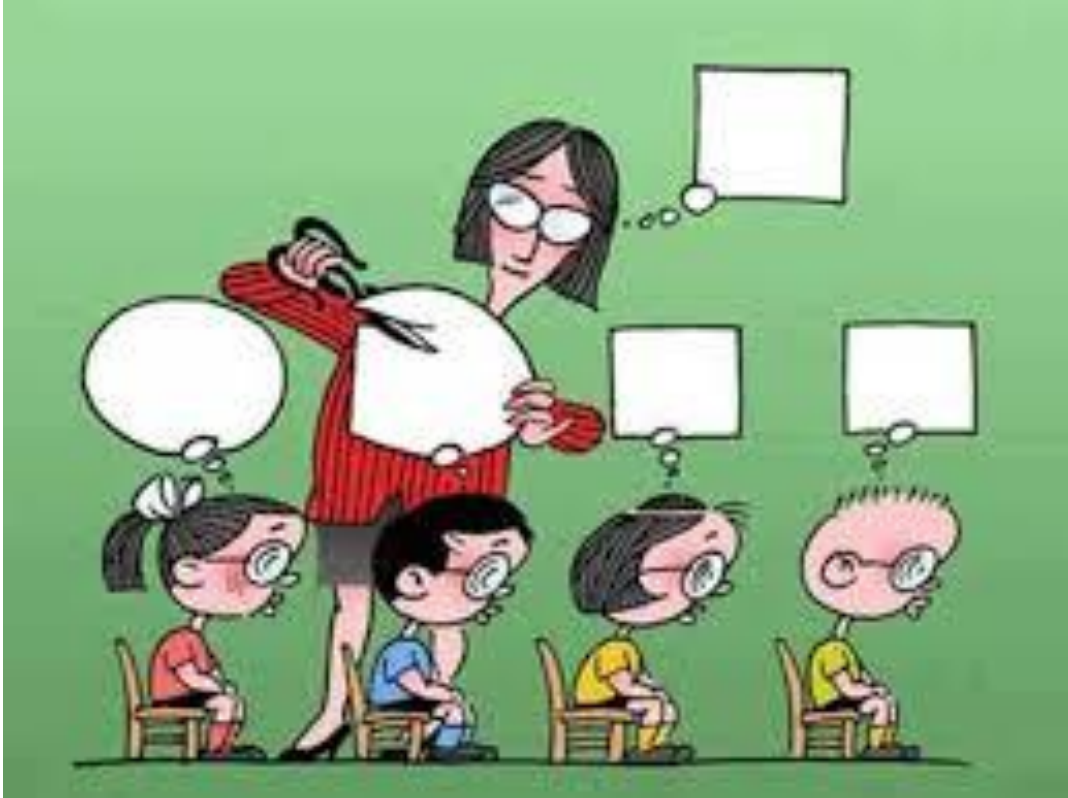
Efsane #9: Hızlandırma yöntemi çocuğa zararlıdır

Konuyla ilgili araştırmalar hızlandırma seçeneklerinin akademik, sosyal ve duygusal faydalarını ortaya koymaktadır. Elbette bu karar verilirken çocuğun fiziksel ve duygusal durumu, ailenin, çocuğun, öğretmenin ve okul yönetiminin ortak kararı esas olmalıdır.

Bunun da ötesinde, doğru eğitim yöntemi diye bir şey yoktur; “çocuk için doğru eğitim yöntemi” vardır. Her hasta nasıl aynı tedavi yöntemiyle iyileşmezse, her çocuk da aynı eğitim yöntemiyle başarı sağlayamaz.

Efsane #10: Bu çocuk başarısız, üstün yetenekli olamaz

Okulda başarısızlık dediğimiz durum, çocuğun performansı ile gerçek potansiyeli arasında fark olması demektir. Bu sorunun kökeni çocuktan çocuğa değişebilir. Üstün yetenek tanısı almış çocuk, normal sınıf ortamında sıkılabilir, ilgisini yitirebilir, okul ortamına güvenini yitirebilir ve başarısız olabilir. Bazen çocuklar sırf ortama uyum sağlamak ve arkadaşlar arasında popüleriteyi yitirmemek için yeteneklerini gizlemeye çalışabilirler. Bazen de üstün yeteneği gölgeleyen, altta yatan bir öğrenme bozukluğu olabilir. Bunların dikkatlice tespit edilip çocuğun başarısızlık döngüsünden çıkmasına destek vermek gerekir.

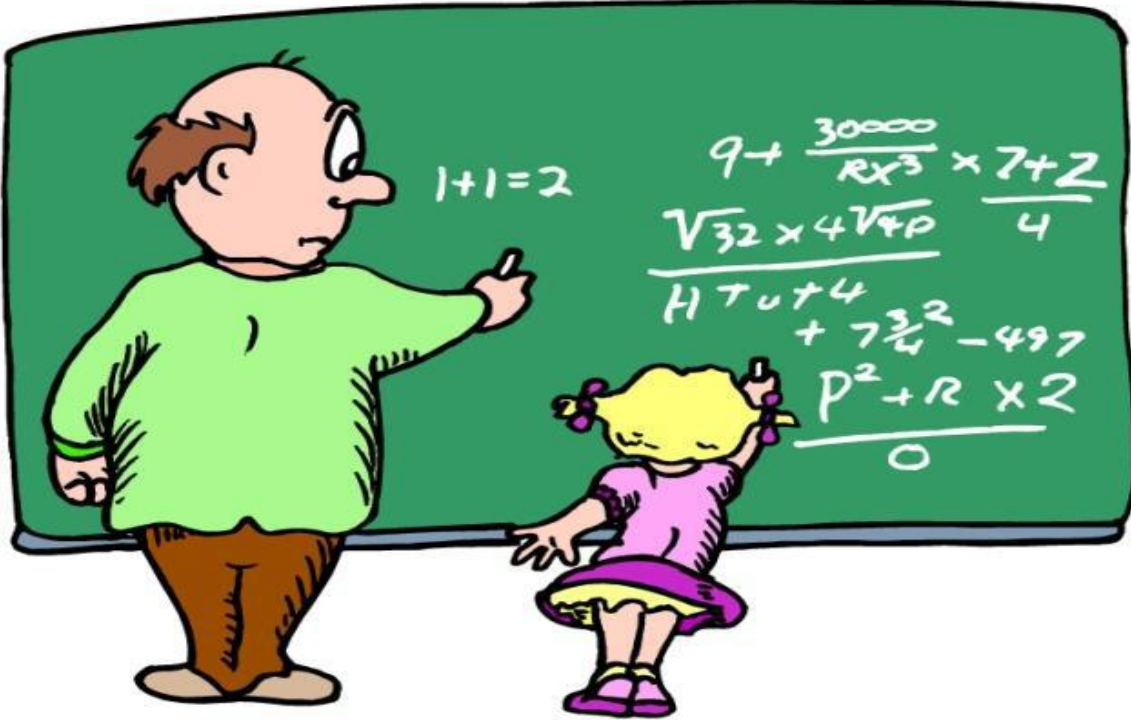

Efsane #11: Bu çocuk otistik, üstün yetenekli olamaz

Bazı çocukların yetenekleri yanında otizm ya da başka durumları olabilir. Biz bu çocuklara “iki kere farklı çocuklar” deriz. Disleksi, otizm, Aspergers sendromu gibi tanıları olan ya da fiziksel engelleri olan çocuklarda genellikle “olumsuz” tanı, çocuğun yeteneklerini gölgede bırakır. Bu tamamen bir bakış açısidir. Çocuğa nereden bakmak isterseniz oradan görürsünüz. Örneğin yurtdışında disleksi, bir yetenek olarak da kabul edilir, çünkü bu çocuklarda müthiş bir yaratıcı düşünce potansiyeli söz konusudur. Gelişmiş bir sağ beyinleri vardır. Diğer taraftan otistik bireyler, ayrıntılara karşı olağanüstü dikkatlidirler. Birçok otistik çocuk olağanüstü müzik, matematik ve resim yeteneğine sahiptir.

Efsane #12: Üstün yetenekli çocukların öğretmenleri de üstün yetenekli olmalıdır

Bir öğretmeni üstün yetenekli yapan, çocuğun ihtiyaçlarını anlayabilmesi, çocukları sevmesi ve onların kendilerini gerçekleştirmeleri için elinden geleni yapmasıdır. Zihinsel olarak ileride olan ama çocuğun dilinden anlamayan, onlarla iletişim kuramayan bir öğretmenin üstün yeteneği kimseye bir fayda sağlamaz.

Efsane#13: Üstün yetenekli çocuklar her zaman erken yürür, erken konuşur

Çocuk erken yürüyor ve erken konuşuyorsa bu bir üstün zihinsel yetenek potansiyeli işaretidir. Ancak geç konuşan veya geç yürüyen çocuk da üstün potansiyelli olabilir. Bu nedenle bu çocukları erkenden ümitsiz diye etiketlemek çok büyük bir hatadır.

Aslında herhangi bir çocuğu erkenden öyle ya da böyle etiketlemek hatadır. Çocuk umuttur, potansiyeldir, yolun başıdır. Yapılacak şey, onu etiketler altında ezmeden, olabileceği en iyi noktaya taşımaya çalışmaktır.

Her çocuk bunu hak eder.

Kaynak: <http://www.bahareris.com>